

GEÇ MODERN VEYA POSTMODERN BAĞLAMDA DEĞİŞEN SİYASETİN YENİ BİÇİM(LER)İ

*Yrd.Doç.Dr. Bülent EVRE
Yakın Doğu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi Bölümü
bulentevre@yahoo.com*

Özet: *Bu çalışma bugün içinde yaşamakta olduğumuz çağı, kuramsal olarak geç modern ve postmodern olmak üzere iki farklı perspektiften hareket ederek betimlemeye ve bu bağlamda ortaya çıkan yeni siyaset biçimleri analiz etmeye girişmektedir. Bunu yaparken, kuramsal kaynakları birbirinden farklı olan geç modern ve postmodern perspektiflerin aynı zamanda güçlü ve zayıf yanları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeye çalışılmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Geç modern, postmodern, yaşam siyaseti, alt-siyaset, kimlik siyaseti, farklılık siyaseti*

Abstract: *This study attempts to describe theoretically the age in which we live today, and within this context to analyze the new forms of politics in terms of two different perspectives as late modern and postmodern. In so doing it also seeks to comparatively assess the strengths and weaknesses of both late modern perspective and postmodern perspective which possess different theoretical origin.*

Keywords: *Late modern, postmodern, life politics, sub-politics, identity politics, politics of difference*

1. GİRİŞ

Siyaseti olgusunun günümüzde aldığı yeni biçimi anlayabilmek için öncelikle siyasetin ne olduğu üzerinde kısaca durmak gerekir. Siyaseti anlayabilmek için siyasetin zaman ve mekana bağlı olarak değişen doğasını ıskalayan metafiziksel veya özcü yaklaşımlardan kaçınarak, özellikle tarihsel bağlamsallığı dikkate almak ve farklı bağlamlar arasında ortaya çıkan sürekliliklere ve kırılmalara dikkat çekmek isabetli olur.

Bu çerçevede siyasal düşünce tarihine kuşbakışı bir göz atmak dahi, siyaset olgusunun tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen dönüşümlerini kavramak için yeterlidir. Antik dönemden modern döneme uzanan tarihsel dönem içerisinde siyasetin kapsamında giderek bir genişleme meydana geldiği, *prima facie* görülmektedir. Antik dönemde siyaset, şehir devleti (polis) ile ilgili işleri yürüten yurttaşların işiydi; fakat yurttaşlar sadece erkeklerden oluşmakta ve kadınlar, köleler, yabancılar yurttaşlıktan ve dolayısıyla siyasetten dışlanmaktaydılar. Orta Çağ'da siyaset özerk varlığını yitirerek dine ve kiliseye bağlı bir faaliyete dönüşürken, erken modern dönemde özerk bir alan olarak ortaya çıkmış ve özellikle devlet yönetimi anlamında sırlı kalmıştır. Modern dönemde ise siyaset toplumsallaşmaya başladı ve kitleleri de ilgilendiren bir faaliyet alanı olarak genişlemiştir.

Siyaset olgusu tarihsel süreç içerisinde çeşitli dönüşümlerden geçerek bütün toplumu veya kamuyu kapsayan bir faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır. Siyaset, kırılmalar açısından dışlanan keskinlerin giderek sürece dahil olması şeklinde dikkat çekerken, süreklilik açısından her dönemde kamusal niteliğini korumuş olmasıyla belirginlik kazanmaktadır. Dolayısıyla siyaset olgusunun tarihsel açıdan değişmekle birlikte, kamusal alana yönelik bir faaliyet olarak altının çizilmesi gerekir.

2. GEÇ MODERN PERSPEKTİF VE/VEYA POSTMODERN PERSPEKTİF

Bugün içinde yaşadığımız dönem için “geç modern” veya “postmodern” gibi farklı tanımlamalar kullanılmaktadır. Gerek geç modern kuramcılar gerekse postmodern kuramcılar yaşadığımız çağda ortaya çıkan birtakım krizlere ve dönüşümlere gönderme yapmaktadırlar. Günümüzü hangi terimle nitelersek niteleyelim, sonuçta yaşadığımız dönemde, yeni tanık olduğumuz birtakım krizler ve dönüşümler ön plana çıkmaktadır:

“Yirminci yüzyılda insanlığın yaşadığı “acı” tecrübeler ve bu zaman diliminde ortaya çıkan değişimler ve dönüşümler, karşımıza oldukça “kötümser” bir tablo çıkardı. Aydınlanma çağının aşırı iyimserliği, yirminci yüzyılın ikinci yarısında yerini, vaatlerinin büyük bir kısmını gerçekleştirilememiş bir kötümserliğe kattı, ütopyalar yerini artık distopyalara bıraktı ve bu kötümserlik halet-i ruhiyesi yirmibirinci yüzyılda da devam ediyor. İdeolojinin sonu, tarihin sonu, ulus-devletin sonu, sınıf politikasının sonu ve modernitenin sonu gibi son’lar silsilesinin ortak özelliği, son derece iddialı, yer yer aceleci olmakla birlikte, bir kriz durumuna işaret ediyor olmasıdır” (Evre, 2011).

2.1. Geç Modern Dönem

Geç modern kuramcılar yaşadığımız dönemi esas itibarıyla modernitenin radikalleşmesi olarak değerlendirirken, geç moderniteyi önceki modern toplum biçiminden ayırmak için “risk toplumu” “post-geleneksel toplum”, “düşünümsel modernite”, “ikinci modernite” veya “üst modernite” gibi birbiriyle bağlantılı ve birbirinin yerine kullanılabilen adlandırmalar yaparak sosyolojik analizler yapmaktadırlar. Bu bölümde geç modern kuramının kurucularından olan özellikle Ulrich Beck ile Anthony Giddens’in analizleri üzerinde durulmaktadır.

Toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimi olarak modernliği önceki geleneksel toplumlardan ayıran özellikleri, Giddens (1998:15-16)’ı izleyerek belirtmek gerekirse, modern çağın değişim hızı, değişim alanı, ve modern kurumların yapısı şeklinde özetlenebilir: Değişim hızı, başta teknoloji olmak üzere birçok alanda görülmekte ve önceki dönemlerden çok daha hızlı ve

devingen bir biçimde kendini hissettirmektedir. Değişim alanı, sadece Dünyanın bir yeri ve bölgesiyle sınırlı kalmamakta, bütün yerküre çapında genişlemektedir. Ulus-devlet başta olmak üzere modern kurumlar daha çok çansız kaynaklara bağımlı olmakta veya ürünler ve ücretli emek tamamıyla metalaşmaktadır.

Beck moderniteyi basit ve düşününsel olmak üzere ikiye ayırmaktadır: Basit modernite sanayi toplumuna, düşününsel modernite de risk toplumuna karşılık gelmektedir. Klasik sanayi toplumu refah üretimine dayanırken, risk toplumunda risk üretimi ön plana geçmiştir. Beck (1992:21) risk kavramını, modernleşmenin ortaya çıkardığı tehlikeler ve güvensizliklerle sistematik bir biçimde baş etme yöntemi olarak tanımlamaktadır. Geç modern dönemdeki riskler veya tehlikeler, insan eylemlerinin ve ihmallerinin bir yansıması olarak ve ileri derecede gelişmiş üretim güçlerinin bir ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla riskler artık cehaletten değil, bilgiden kaynaklanmaktadır (Beck, 1992:184). Fakat riskler felaketlerle aynı şey olmamakla birlikte, gelecekte ortaya çıkabilecek olan ve bizi tehdit eden olaylar ve bu olayların öngörülmesidir. Riskler gerçekleştiği andan itibaren, felaketlere dönüşürler (Beck, 2009:9).

Beck sanayi toplumunu, “birinci modernite” olarak da adlandırmakta ve bunun toplumsal ilişkilerin, ağların ve toplulukların ülke içerisinde anlaşıldığı ulus-devlet toplumlarına dayandığını öne sürer. Ona göre ikinci modernitede birbiriyle bağlantılı 5 süreç ön plana çıkmaktadır. Bunlar küreselleşme, bireyselleşme, toplumsal cinsiyet devrimi, işsizlik ve ekolojik kriz ve küresel finans krizi gibi küresel risklerdir. Beck birinci modernitenin temel kavramları olan denetlenebilirlik, kesinlik veya güvenlik kavramları anlamını yitirirken, önceki dönemlerden farklı olarak yeni bir kapitalizm, ekonomi, toplum ve özel hayat türlerinin oluşmakta olduğunu altını çizmektedir. Dahası, ona göre ikinci modernitenin bu oluşumları sadece Batılı toplumlarca değil, Batılı olmayan toplumlarca da paylaşılmaktadır.(Beck, 1999:1-2).

Benzer bir biçimde, bugün içinde yaşadığımız çağı, geç/üst modern çağ olarak niteleyen kuramcılardan olan Giddens (2002:12-14) önce gelişmiş ülkeleri ve giderek bütün dünyayı etkilediğini ileri sürdüğü üç tür gelişmeden söz etmektedir: Birincisi, küreselleşmenin artan etkisi; ikincisi, gelenek sonrası bir toplumsal düzene geçiş; ve üçüncüsü, düşünerek davranmanın (reflexivity) yaygınlaşmasıdır.

Söz konusu gelişmeleri kısaca açıklamak gerekirse, geç modern toplumu etkileyen birinci temel değişim olan küreselleşme, çok boyutlu ve karmaşık bir süreç olup küresel iletişim ve toplu ulaşım araçlarının da gelişmesiyle, zaman ve mekanı dönüştürmekte ve günlük etkinliklerimiz dünyanın bir ucundaki olaylardan giderek etkilenmesine neden olmaktadır.

İkinci gelişme, kısmen küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan gelenek sonrası bir toplumsal düzenin yaygınlaşmasıdır. Toplumda artık gelenekler eski etkisini yitirmiştir; geleneklerin ortadan kaybolmadığı, ama konumunun değiştiği bir durum ortaya çıkmıştır. İnsanlar gelenekleri artık sırf gelenek oldukları için değil, tercih ettikleri için kabullenme eğilimindedirler. Dolayısıyla gelenek sonrası toplumda, gelenekler ancak haklılaştırılarak varlığını sürdürebilmektedir.

Üçüncü dönüşüm ise düşünerek davranmanın, yani geleneklerin çözüldüğü bir ortamda her şeyin süzgeçten geçirilerek kabullenme eğiliminin yaygınlaşmasıdır. Bireyler yaşamlarını sürdürmek için daha büyük bir dünyayla ilişki içine girmek zorunda oldukları bir dünyada yaşarlar ve uzmanların ürettiği bilgiler, ortalama insanların gündelik yaşamlarında yorumlanıp uygulanır.

Öte yandan Giddens (1998:15) yaşadığımız geç modern çağın, önceki kuşakların karşılaşmak zorunda olmadığı risklerle yüklü olduğuna dikkat çekmektedir. Örneğin, nükleer silahların ve bunları üretecek bilginin varlığını sürdürmesi, bilim ve teknolojinin silah yapımında kullanılması, kitlesel ölçekte savaş riski taşımaktadır. İnsanlığın doğada yarattığı tahribatlar nedeniyle, ekolojik felaket riski gündelik yaşamımızın bir parçası haline geldi. Küresel

ekonomik yapıların çökmesi veya totaliter büyük devletlerin ortaya çıkması gibi yüksek riskler de bulunmaktadır.

2.2. Yaşam Siyaseti/ Alt Siyaset

Düşünsel modernite kuramcıları, geç modernite çağında siyasetin de biçiminin değiştiğine işaret ederek, ortaya çıkan yeni siyaset biçimini “yaşam siyaseti” veya “alt siyaset” olarak adlandırmaktadırlar. Giddens (2010:267) özgürleşmeci(kurtuluş) siyaset ile yaşam siyaseti arasında bir ayırım yaparak, günümüzde yaşam siyasetinin ön plana çıktığını öne sürer. Buna göre özgürleşmeci siyaset bir tür “yaşam fırsatları siyaseti” ile ilgiliyken, yaşam siyaseti daha çok bir “yaşam tarzı siyaseti”, yani kendini gerçekleştirme siyasetidir. Giddens (2002:21)’in ifadesiyle, yaşam siyaseti “Eskiden doğa ya da gelenek tarafından belirlenen şeyin artık insan kararlarına tabi olduğu bir dünyada (bireyler ve toplu insanlık olarak) nasıl yaşamamız gerektiği hakkındaki tartışmalar ve çabalarla ilgilidir.”

Yaşam siyasetindeki, siyaset kavramı hem dar anlamda devlet mekanizmasıyla ilgili karar alma süreçlerini, hem de geniş anlamda karşıt çıkarlar ve değerler bağlamındaki karar alma biçimlerini kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle, yaşam siyaseti sorunları hem ulus-devlet sınırları içerisinde etkili olmakta hem de ulus-devlet sınırlarını aşmaktadır. Çünkü ulus-devletin yaşam siyasetiyle ilgili alacağı kararlar, sınırlı ölçüde etkili olup küresel ölçekte yetersiz kalmaktadır (Giddens, 2010:283-84).

Keza Beck risk toplumu olarak tanımladığı geç modern toplumda “alt-siyaset” olarak adlandırdığı yeni bir siyaset anlayışının ortaya çıktığını öne sürmektedir. Alt-siyasetin, siyasetin geleneksel veya resmi kurumlarının dışına taşıdığı durumu ima ettiği söylenebilir. Siyaset ile alt-siyaset arasındaki ayırımı kısaca açıklamak gerekirse, demokratik meşruiyete sahip olan siyaset, dolaylı iktidar kaynaklarına sahipken, alt-siyaset uygulamaya geçmeksizin doğrudan nüfuz sahibidir. Güçler ayırımının olmadığı farklılaşmamış bir otorite modeline dayanır. Örneğin, tıbbi bir araştırmada ve uygulamada, yasama ve yürütme tek elde toplanmış endüstriyle ilişkilidir. Bu yapı daha çok başarılı bir profesyonelleşmenin bir ürünü olup, profesyonellerin alt-politika yapısındaki iktidarına yol açmaktadır (Beck, 1992:209).

Siyaset ile alt-siyaset arasındaki diğer bir ayırım, farklı faaliyet alanlarında ortaya çıkmaktadır. Siyasette, en azından kuramsal olarak siyasal bilinç ile nüfuz bir arada giderken, alt-siyaset alanında bilinç ile gerçek etki, toplumsal değişim ile nüfuz sistematik olarak birbirinden uzaklaşmaktadır. Örneğin, insan genetiği üzerine çalışan küçük bir araştırma grubu, bilinçsiz ve plansız bir biçimde toplumsal koşullarda büyük bir değişikliğin olmasına yardımcı olabilirler (Beck, 1992:212).

Beck (1992:223)’e göre geleceğin alternatif toplumsal düzeni, artık yeni yasalar üzerinde tartışan parlamento gibi kurumlardan değil, mikro elektroninin, genetik teknolojisinin ve bilişim teknolojisinin uygulanmasından beklenmektedir.

3. POSTMODERN DURUM

Postmodern sözcüğü sanat ve mimariden, felsefe ve siyasete kadar birçok alanda kullanılmış ve çoğu zaman bir anlam kargaşası yaratmıştır. O bakımdan postmodernizm ile postmodernlik arasında bir ayırım yaparak, bu çalışmada postmodernlik, yani postmodern durum üzerinde durmak ve bunun nasıl bir siyaset anlayışına karşılık geldiği sorusuna yanıt aramak isabetli olacaktır. Bu çerçevede postmodernliği belirli bir toplumsal bağlamda ele almak gerekir.

Öncelikle, belirtmek gerekir ki postmodernist düşünürler de dahil postmodernliği bir çağ olarak değil, daha çok modernite içerisinde ortaya çıkmış yeni biçimleri, sorunları ve değerleri betimlemek ve eleştirmek üzere gönderme yaptıkları bir kavram olarak kullanılmaktadırlar.

Belirli bir toplum formasyon içerisinde postmodernliği ele alan Lyotard, Jameson, Baudrillard ve Harvey gibi yazarlara baktığımızda, genellikle sanayi-sonrası toplum veya enformasyon toplumu bağlamında ortaya çıkan yeni kültürel durumlara gönderme yaptıklarını görmekteyiz. Lyotard sanayi-sonrası, “bilgisayarlaşmış toplum”daki bilginin konumunu; Jameson geç kapitalizm olarak adlandırdığı çokuluslu finans kapitalizmi ile kültürel biçimler arasındaki bağı, Baudrillard tüketim toplumunda medya teknolojilerinin yarattığı kültürel biçimleri, ve Harvey kapitalist üretimdeki esnek birikim biçiminin yarattığı zaman-mekan sıkışması ile buna eşlik eden toplumsal, siyasal ve özel alanlarda ortaya çıkan gelip geçicilik ile parçalanma arasındaki ilişkileri incelemektedir.

Yukarıdaki postmodern kuramaların yaptıkları “postmodern” göndermeleri üzerinde kısaca durmak gerekirse, Lyotard *Postmodern Durum* adlı eserinde bilginin gelişmiş toplumlardaki meşrulaştırma sorununu inceleyerek, sanayi-sonrası toplumlarda bilginin konumunun değiştiğini ileri sürer. Ona göre meşrulaştırma ve bütünleştirme işlevi gören bütün siyasal ve felsefi büyük anlatılar inandırıcılıklarını artık kaybetmişlerdir (Lyotard, 2000:12). Başka bir ifadeyle, postmodern durum, insanların “meta-anlatı” olarak kavramlaştırılan bütün modern kuramlara ve ideolojilere yönelik güvensizliğini nitelemektedir. Büyük anlatılara yönelik güvensizlik, aynı zamanda geleceğe yönelik özgürleşme umutlarına, evrensel hakikat ve adalet anlayışlarına karşı güvensizliği de ima etmektedir.

Lyotard ayrıca içinde yaşadığımız postmodern durumda teknik dil oyununun ve dolayısıyla verimlilik kriterinin, bilimsel ve siyasal dil oyunlarının, yani hakikat ve adalet kriterlerinin yerini aldığı tesbitini yapmaktadır. Bilginin artık verimlilik kriterine göre ele alınması, bilginin amacını hakikat veya adalet olarak değil, “girdi/çıktı denklemindeki en iyi imkanı elde etme” (Lyotard, 2000:101) olarak konumlandırmaktadır. Bununla birlikte, büyük anlatıların çökmesi, yerini giderek çoğullaşan küçük anlatılar olarak bırakmaktadır.

Jameson (2005; 2011) postmodern terimini kültürel anlamda kullanmakta ve kapitalizmin geçirdiği üçüncü aşama olarak çokuluslu kapitalizmin kültürel mantığı olarak tanımlamaktadır. Kapitalizmin gelişimi ile kültürel biçimler arasında ilişki kuran Jameson, kapitalizmi üç aşamaya ayırmaktadır: Piyasa kapitalizmi, emperyalist kapitalizm, ve çokuluslu kapitalizm. Jameson’a göre piyasa kapitalizmi kültürel olarak realizme karşılık gelirken, emperyalist kapitalizm kültürel anlamda modernizme denk düşmektedir. Geç kapitalist aşamayı oluşturan çokuluslu/küresel kapitalizm ise kültürel olarak postmodernizme tekabül etmektedir. Kendi ifadesiyle, “postmodernizm, geç kapitalizmin kültürel mantığıdır.” Postmodern kültürel mantık ise pastiş ve şizofrenik bilincin baskın olduğu bir kültürel durumu betimlemektedir. Buna göre, yüksek kültür ile kitle kültürü arasındaki ayrım bulanıklaşırken, tüketimin nesnesine dönüşen her şey, aynı zamanda popüler kültürün parçası olmaktadır. Bunun yanı sıra birbiriyle uzlaşmaz kabul edilen unsurlar artık bir arada kabul görebilmekte, çelişki ve kaos adeta teşvik edilmektedir.

Keza postmodern kavramını kültürel olarak tüketim toplumu ve medya teknolojileri bağlamında ele alan Baudrillard (2003; 2005)’a göre ortaya çıkan yeni durumda hiper-gerçeklik, simülasyonlar ve simulakralar ön plana geçmekte ve insanlar imajlara gerçek olandan daha çok önem verir bir duruma girmektedirler. Böyle bir durumda gerçek olan ile imgesel olan arasındaki sınır da bulanıklaşmakta, temsiller, modeller, kopyalar veya taklitler çok daha ciddiye alınan kurucu nesnelere olarak insanlar üzerinde denetime sahip hale gelmektedir.

Harvey (2003) de postmodern olanı kültürel bir durum olarak ele almakta ve zaman-mekan sıkışmasıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan yeni durumları betimlemektedir. Zaman-mekan sıkışmasını kısaca tanımlamak gerekirse, zamanın mekan üzerindeki denetimi giderek kalkmakta

ve farklı mekanlarda dahi eşzamanlı olarak benzer gerçekliği deneyimlemek olanaklı hale gelmektedir. Postmodernlik durumunda Harvey'e göre,

“Zaman ve mekan deneyimi değişmiş, bilimsel ve ahlaki yargıların bağıntısı konusundaki güven çökmüş, toplumsal ve entelektüel ilginin ana kaynağı olarak estetik etiğe galebe çalmış, imgeler anlatılara göre üstün bir konuma yükselmiş, gelip geçicilik ve parçalanma ebedi hakikatler ve bütünsel politikanın karşısında öncelik kazanmış ve dünyayı açıklama çabası maddi ve politik-ekonomik temellendirmeler alanından özerk kültürel ve politik pratikler yönüne kaymıştır” (Harvey, 2003:362).

3.1. Farklılık/Kimlik Siyaseti

Postmodern düşünürlerin birçoğu olgusal düzeyde “yeni” toplumsal hareketlere gönderme yaparak, modern siyasetin tıkanıldığını ve yeni siyaset anlayışını meşrulaştırmaya girişmektedirler.⁴² Bu çerçevede 1960’ların sonundan itibaren gelişen kadın hareketi, çevre hareketi, barış hareketi, anti-nükleer hareket, yerli halklar hareketi, azınlık hareketi gibi toplumsal hareketler, modern siyaset anlayışına damgasını vurmuş olan hem liberalizme hem de sosyalizme meydan okumaktadır. Zira bir yandan liberalizm, bireysel haklardan hareket ederken, kolektif hakları ihmal etmekte, diğer yandan sosyalizm sınıf siyasetine ayrıcalık vererek, ortaya çıkan yeni kimlik taleplerine karşı ya sessiz kalmakta ya da onları sınıf siyasetine tabi hale getirmeye çalışmaktaydı.

Postmodern düşünürler ontolojik olarak anti-özcülük ve olumsuzluk; epistemolojik olarak anti-temelcilik ve anti-mütekabüliyet parametrelerine vurgu yaparken, etik-politik olarak farklılık parametresini ve dolayısıyla farklılığa dayalı kimlik siyasetini ön plana çıkarmaktadırlar (Evre, 2009). Fakat buradaki farklılık vurgusu, farklılıkların mutlaklaştırılmasını değil, modernite içerisinde temsil edilmeyen, ihmal edilen veya bastırılan farklı kimliklerin çokluk ve çoğulculuk içerisinde meşrulaştırılmasını içermektedir. Heller ve Fehrer (1993:12)’in de belirttikleri gibi “Postmodern politik durum, kültürler ile söylemlerin çoğulluğunun kabul edilmesi öncülüne dayanmaktadır.”

3.2. Makro Siyaset/Mikro Siyaset

Çokluk ve çoğulculuk anlayışını modern siyaset ile postmodern siyaset anlayışları bağlamında karşılaştırmalı olarak formüle etmek gerekirse, modern siyaset makro siyaset anlayışını yansıtırken, postmodern siyaset mikro siyaset anlayışıyla özdeşleşmektedir.

Makro Siyaset

1. *Makro siyaset, savunduğu siyasal değerlerin ve fikirlerin evrensel geçerliliği olduğunu iddia eder.*
2. *Evrensel sorunlara evrensel çözümler arar ve bunların bütün toplumlar için geçerli olduğu varsayımından hareket eder.*
3. *Evrensel mücadele anlayışını benimseyerek, tek bir tarihsel aktör öncülüğünde kurtuluşun gerçekleşeceği inancına dayanır (Thompson, 1998:151).*

⁴² Yeni sosyal hareketler ve kuramsal statüleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Laraña vd., 1994); (Nicholson-Seidman, 1994).

Mikro Siyaset

1. Mikro siyaset anlayışı, yerel kurallara ve anlayışlara karşı duyarlıdır.
2. Çeşitli siyasal eylemlerin geçerli olabilecekleri inancıyla, çeşitli siyasal eylemlerin bağlamlarına karşı duyarlıdır.
3. Siyasal öznelerin çeşitliliğini kabul ederek, yerel mücadeleler ile belirli özgürleşim pratikleriyle ilgilenmektedir (Thompson, 1998:151-52).

3. GEÇ MODERN VE POSTMODERN PERSPEKTİFLERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YANLARI

Her iki perspektifin güçlü ve zayıf yanları, normatif olmaktan çok özellikle günümüzü açıklama kapasiteleri bakımından ele alınmakta ve nasıl bir analitik veya betimleyici çerçeve sundukları bakımından değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme yapılırken, her iki perspektif karşılaştırmalı yöntemle ele alınmakta ve böylelikle bir perspektifin açıklamakta yetersiz kaldığı noktanın, diğer perspektif tarafından açıklanıp açıklanmadığı sorusuna da cevap aranmaktadır.

Gerek geç modern perspektif gerekse postmodern perspektif günümüz koşullarını açıklama kapasitesi bakımından, neden sorusundan çok nasıl sorusuna cevap vermektedir. Her iki perspektifin, çağdaş sosyal bilimler felsefesi açısından olgular arasında katı bir nedensellik ilişkisi kurmaktan kaçınması anlaşılır bir şeydir.⁴³ Bununla birlikte, her iki perspektif de nasıl sorusuna ağırlık vererek, geç modernite veya postmodernite birtakım öncüllerden hareketle açıklanmaktadır. Örneğin, geç modern çağı; Beck küreselleşme, bireyselleşme, toplumsal cinsiyet devrimi, işsizlik ve ekolojik kriz ve küresel finans krizi gibi öncüllerle; Giddens küreselleşmenin artan etkisi, gelenek sonrası toplumsal düzene geçiş, ve düşünerek davranmanın (reflexivity) yaygınlaşması öncülleriyle açıklamaktadırlar. Keza postmodern durumu; Lyotard sanayi-sonrası toplum veya enformasyon toplumu öncülünden; Baudrillard tüketim toplumu ve medya teknolojileri öncülünden; Jameson kapitalizmin üçüncü aşaması olan çokuluslu finans kapitalizmi öncülünden; Harvey kapitalizmin post-fordist birikim mantığı öncülünden hareketle açıklamaya girişmektedirler.

Bu bağlamda bir karşılaştırma yapmak gerekirse, geç modern perspektif postmoderne kıyasla daha ayrıntılı bir açıklama sunmaktadır. Geç modern kuramcılar öncüllerine ilişkin detaylı betimlemelerini, öncüllerden hareketle ortaya çıkan sonuçlar için de aynı yeterlilikte yaparken, postmodern kuramcılar öncüllerinden çok öncüllerin ortaya çıkardığı sonuçlar üzerinden betimleme yapma yoluna gitmektedirler.

Her iki perspektifin de ortaya çıkan dönüşümleri ve krizleri Batı toplumları bağlamında analiz etmekle birlikte, içerdikleri eleştirelilik özelliğiyle Avrupamerkezci⁴⁴ pozisyonu aşma potansiyeli taşıdığı söylenebilir. Geç modern kuramcılarının düşünümSELLİK özelliği, moderniteyi eleştirel ve kuşkucu süzgeçten geçirerek, Batı dışındaki toplumlar için de alternatif modernite kuramlarına açılım yapma imkanı vermektedir. Giddens (1998:45)'ın belirttiği gibi geç modernliğin tipik özelliği, akla mutlak güven konusundaki yaygın kuşkuculuğun, bilim ve teknolojinin ikiyüzlü olduğu, yani insanlığın avantajına imkanlar yarattığı kadar, risk ve tehlikelerle yüklü dezavantajlar da yarattığı bilincinin kabulüdür. Keza postmodern düşünürlerin

⁴³ Çağdaş sosyal bilimler felsefesi için bkz. (Fay, 2001).

⁴⁴ Avrupamerkezcilik ve onun eleştirisi için bkz. (Amin,2009), (Gran, 1996).

modernitenin rasyonalitesini eleştirerek alternatif rasyonalitelerin varlığına, yerel kurallara ve anlayışlara dikkat çekmeleri, aynı şekilde Avrupamerkezci bakışı sorunsallaştırmakta ve Batı dışı toplumlara hem analitik hem de normatif olarak meşru bir çerçeve sağlamaktadır.

Ancak günümüzde ortaya çıkan dönüşümler, geç modern kuramcılar tarafından sosyolojik açıdan analiz edilirken, postmodern kuramcılar tarafından çoğunlukla post-yapısalcı⁴⁵ kuram çerçevesinde analiz edilmektedir. Buna göre geç modern perspektif günümüzün krizlerini ve dönüşümlerini toplumsal bütünlük içinde ele alırken, her türlü totaliteye karşı meydan okuyan postmodern perspektif dönüşümleri toplumsal bağlamdan kopuk olmasa da, daha çok söylemsel bütünlük içinde anlamlandırmaktadır. Örneğin Beck ve Giddens “risk toplumu” ve “post-geleneksel toplum” kavramlaştırmaları çerçevesinde doğrudan doğruya toplumu incelerken, postmodern kuramcılarının her biri toplumdaki farklı görünürlükleri analiz etmektedir. Lyotard enformasyon toplumundaki bilginin konumunu incelerken, Foucault birbirinden farklı benlik biçimlerinin söylemsel olarak nasıl kurulduğunu analiz etmektedir. Dolayısıyla postmodern kuramcılar inceledikleri analiz nesnesiyle ilgili daha ayrıntılı analiz yaparken, geç modern kuramcılara kıyasla daha çok parçaya ilişkin analiz sunmaktadırlar.

Ayrıca postmodern kuramcılar inceledikleri nesnenin söylemsel olarak nasıl kurulduğunu, iktidar ilişkileri bağlamında analiz ederken, geç modern kuramcılar risk toplumu veya post-geleneksel toplum olarak adlandırdıkları yeni toplumda ortaya çıkan süreçleri iktidar ilişkilerinden ve söylemsellikten bağımsız olarak ele almaktadırlar. Bu bakımdan geç modern kuramcılarının iktidarın ve söylemselliğin toplumdaki kurucu rolünü kavramakta yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Öte yandan, gerek geç modern perspektifin “yaşam siyaseti” veya “alt-siyaset” anlayışı gerekse postmodern perspektifin “farklılık siyaseti” anlayışı, günümüz koşullarında ortaya çıkan yeni siyaset biçimlerini anlamak ve analiz etmek bakımından bir çerçeve sunmaktadır. Birincisi, her iki perspektif de siyasal faaliyet alanını formel siyasal kurumların ötesinde kavramaktadır. Buna göre siyaset sadece devlet, parlamento veya parti odaklı değil, bunların ötesinde sivil toplumda ortaya çıkmaktadır. Fakat bu yeni siyaset biçiminin formel kurumlarda yer bulmadığı anlamına gelmemektedir.

Diğer bir özellik, yeni siyaset biçimi modern döneme damgasını vuran sosyo-ekonomik temelli siyasetin ötesinde ortaya çıkan birtakım kültürel, etnik, dilsel, dinsel yönelimli siyasetleri anlamamıza yardımcı olacak analitik araçlar sağlamaktadır.

Fakat geç modern perspektif yeni siyaset biçimlerini yerel bağlamdan başlayıp, sınırlarını aşarak küresel bağlama taşın süreçleri daha yetkin bir biçimde analiz ederken, postmodern perspektif evrenselliğe meydan okuma adına küresel analizlerden kaçınarak daha çok yerelliğe takılıp kalmaktadır.

Bununla birlikte, geç modern kuramcılar yaşam siyaseti veya alt-siyaset olarak adlandırdıkları yeni siyaset biçimlerini daha çok özel alan çerçevesinde ele alırken, kamusal alana nasıl taşındığı ve siyasallaştığı hakkında sessiz kalmaktadır. Oysa postmodern kuramcılarının çoğunluğu farklılık siyasetini kamusal alan bağlamında kavramakta ve bu alandan dışlanan her türlü farklılığın nasıl siyasallaştığına dikkat çekmektedirler.

⁴⁵ Post-yapısalcılığın postmodernizmle olan ilişkisi hakkında bkz. (Sarup,1997)

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bugün içinden geçmekte olduğumuz dönemi ve bu dönemde karşılaştığımız yeni siyaset biçim(ler)ini anlayabilmek ve analiz edebilmek için geleneksel kuramların ve kavramların yetersiz kaldığı açıktır. Gerek geç modern kuramcılar gerekse postmodern düşünürler bu bağlamda betimleyici ve analitik çerçeve sunmaktadırlar. Farklı kuramsal kaynaklardan beslenmekle birlikte, hem geç modern perspektif hem de postmodern perspektif günümüzü niteleyen birtakım krizlere ve dönüşümlere ışık tutmaktadır.

Sosyolojik yaklaşımdan hareket eden geç modern kuramcılar, ortaya çıkan dönüşümleri “risk toplumu” veya “post-geleneksel toplum” olarak adlandırdıkları bir toplumsal bütünlük içinde ele alırken, çoğunlukla post-yapısalcılıktan beslenen postmodern düşünürler dönüşümleri daha çok ayrı ayrı kültürel, estetik, ontolojik, epistemolojik veya ontolojik düzeylerde ele alarak incelemektedirler.

Gerek geç modern perspektifin gerekse postmodern perspektifin kuramsal olarak birtakım güçlü yanları olduğu gibi zayıf yanları da bulunmaktadır. Ancak bir perspektifin açıklamakta veya betimlemekte yetersiz kaldığı yerde, diğer perspektif bu açığı doldurabilme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla perspektifler arası geçişlilik kuramsal olarak gerçekleştirildiği takdirde, gerek içinde yaşadığımız dönemi gerekse bu dönemde oraya çıkan yeni siyaset biçimlerine ilişkin daha kapsamlı ve ayrıntılı analitik araçlara ulaşabiliriz.

Geç modern veya postmodern olarak nitelenen dönemde ortaya çıkan krizler ve dönüşümler, siyaset biçiminde de birtakım dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Geç modern kuramcılarının “yaşam siyaseti” veya “alt-siyaset” ile postmodern düşünürlerin “farklılık siyaseti” olarak kavramlaştırdıkları yeni siyaset biçimi, geleneksel/modern siyaset biçiminden farklılaşmaktadır. Bu bağlamda kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse, modern siyaset anlayışına damgasını vuran gerek liberal gerekse sosyalist ideolojiler, geç-modern/postmodern dönemde yetersiz kalmaktadır. Soyut birey anlayışından hareket eden liberalizm, kültürel ve kolektif hak talepleriyle karşı karşıya gelirken, işçi sınıfına ayrıcalıklı bir statü veren sosyalizm, yeni sosyal hareketlerle ortaya çıkan kimlik/farklılık taleplerine karşı ya sessiz kalmış ya da onları talileştirerek sınıf siyasetine tabi hale getirmeye çalışmıştır.

Gerek geç modern kuramcılarının gerekse postmodern kuramcılarının işaret ettikleri yeni siyaset biçimleri, siyasetin doğasındaki çatışmanın sadece sosyo-ekonomik çelişkiden kaynaklanmayıp bunun ötesinde birtakım çelişkililerin olduğunu, ve siyasal özne sorununun sadece sınıf veya birey temelli olmayıp çeşitli öznelerin ortaya çıktığını ima etmektedir.

Yeni siyaset biçimlerini özel/kamusal ayrımı açısından değerlendirmek gerekirse, özellikle geç modern perspektifin kavramlaştırdığı “yaşam siyaseti” ve “alt-siyaset” anlayışları, ilk bakışta bireyin özel alanına ilişkin konular ve kararlarla ilgili olduğu izlenimi vermektedir, fakat daha ayrıntılı olarak analiz edildiğinde söz konusu konuların ve kararların kamusal nitelik taşıdığı, bireyleri ilgilendirmekle birlikte, daha çok birey gruplarını ilgilendirdiği anlaşılmaktadır.

Benzer bir biçimde, postmodern perspektifin vurgu yaptığı farklılığa dayalı kimlik siyaseti, geleneksel/modern siyaset anlayışında özel alana ait görülen konuları, kamusal alana taşımaktadır. O bakımdan postmodern kimlik siyaseti bir yandan özel alanı politize ederken, diğer yandan özel olanı kamusal hale getirmektedir.

Siyaset olgusuna ilişkin genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, geç modern ve postmodern perspektiflerin dikkati çektikleri yeni siyaset biçimlerinden de görüldüğü üzere, siyaset esas itibarıyla kamusal alana yönelik bir faaliyet olup, tarihsel süreç içerisinde kamusal kategorisi giderek genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Antik dönemden günümüze kadarki siyaset olgusu çeşitli dönüşümlerden geçmekle birlikte, kamusalılık özelliğini korumaktadır. Bu bağlamda geç modern veya postmodern perspektifler ve kavramlaştırdıkları yeni siyaset

anlayışları, siyasetin çeşitlenen konularını ve öznelere anlayabilmek ve değerlendirmek bakımından betimleyici ve analitik bir çerçeve sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Amin, S. (2009) *Eurocentrism*, çev. R. Moore and J. Membrez, New York: Monthly Review Press.
- Baudrillard, J. (2003) *Sessiz Yığınların Gölgesinde*, çev. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2005) *Simülakralar ve Simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Beck, U. (1992) *Risk Society*, London: SAGE Publications.
- Beck, U. (1999) *World Risk Society*, Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (2009) *World at Risk Society*, Polity Press, Cambridge.
- Evre, B. (2009) *Postmodern Paradoks ve Siyaset*, Adımlar Yayınevi., Ankara.
- Evre, B. (2011) “Ütopyalardan Distopyalara ya da Krizli Dönemler”, *Gaile Dergisi*, Ocak 2011.
- Fay, B. (2001) *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (1998) *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2002) *Sağ ve Solun Ötesi*, Metis Yayınları., İstanbul.
- Giddens, A. (2010) *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, Say Yayınları., İstanbul.
- Gran, P.(1996) *Beyond Eurocentrism*, Syracuse University Press, Syracuse.
- Harvey, D. (2003) *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Heller, A. ve Ference F. (1993) *Postmodern Politik Durum*, Öteki Yayınev, Ankara.
- Jameson, F. (2005) *Kültürel Dönemeç*, çev. Kemal İnal, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Jameson, F. (2011) *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı*, Nirengikita, Ankara.
- Laraña, E. vd. (1994) *New Social Movements*, Temple University Press, Philadelphia.
- Liotard, J-F. (2000) *Postmodern Durum*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Nicholson ve Seidman (1995) *Social Postmodernism*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Sarup, M. (1997) *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm*, Bilim ve Sanat Yayınlar, Ankara.
- Thompson, S (1998) “Postmodernizm”, Adam Lent (Ed.) *New Political Thought*, Lawrence & Wishart, Londra.

Yrd. Doç Dr. Bülent Evre Yakın Doğu Üniversitesinde Siyaset Bilimi Bölümü başkanı olarak görev yapmaktadır. Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Avrupa Birliği İlişkileri Bölümlerinde çeşitli dersler vermektedir. Ulusal ve uluslararası akademik dergilerde birçok makalesi yayımlanan Bülent Evre'nin Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi başlıklı, ve Postmodern Paradoks ve Siyaset adlı iki kitabının yanı sıra, üç farklı derleme kitapta siyaset alanında yayımlanan kitap bölümleri de bulunmaktadır.

Assist. Prof. Bülent Evre is serving as chairperson of the Department of Political Science in Near East University. He has been lecturing a variety of courses at the Departments of Political Science, International Relations, and European Union Relations. Besides his several articles published both in national and international journals, he wrote three book chapters in the field of politics and published two books entitled Turkish Cypriot Nationalism, and Postmodern Paradox and Politics.